СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIX. Ч. 282. Джерзи Сіті, Н. Дж., пятниця, 4 грудня 1931.

VOL. XXXIX. No. 282. Jersey City, N. J., Friday, December 4, 1931. THREE CENTS.

МИЧЕЛ ПРОТИ КРАЄВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ РАДИ

НЮ ЙОРК. — Шукаючи заради економічній депресії, дехто пропонує зорганізування краєвої економічної ради, яка мала би нагляд над економічним життям краю і не допускалаб до повторення такої катастрофи, яку Америка тепер переживає.

Чарлз Мичел, президент „Нешенел Сіти Бенк оф Ню Йорк", каже, що така інституція в Америці не прийметься, бо її вважатимуть вмішуванням влади до приватного бизнесу. Вона може віддати добрі услуги тільки тоді, коли буде дорадчим тілом.

НОВА ВЕЛИКА КОРПОРАЦІЯ НАД БАНКРОЦТВОМ.

БАЛТІМОР. — Дж. Кукмен Бойд, шеровець „Редіо-Кіт-Орфіюм Корпорейшен", вніс до суду подання з проханням назначити ресівера для цеї компанії.

Бойд закидує компанії, що вона має повно довгів, що заряд веде розтратну господарку, бо платить великі платні урядовцям, та що компанія закупила в найгірших часах кризи кілька театрів, за які заплатила завелику суму гроша.

ГУВЕР ЗА ТЕ, ЩОБИ БУДУВАТИ НОВІ ДОМИ.

ВАШИНГТОН. — Президент Гувер є того переконання, що кожда людина хотіла би мати свою власну хату. Він каже, що цьому бажанню треба піти назустріч, особливо, коли ходить про солідних людей, котрі мають постійний дохід. Таким людям, каже Гувер, треба уможливити будівлю власної хати, якщо вони мають 25% потрібної на це готівки. Решту повинні достарчити їм банки. Про це говорив президент до 2,000 делеґатів, котрі зїхалися на наради в справі добуття дешевого кредиту для тих, що хочуть будувати доми для себе і своїх родин.

Кредит цей мали би достарчити кредитові банки, створені спеціяльно для цеї цілі.

Розбудова таких домів лежить також у пляні заради безробіттю.

СМИТ ХОДИТЬ ВІД ХАТИ ДО ХАТИ ЗА ЖЕРТВАМИ.

НЮ ЙОРК. — Бувший ґовернор Ал Смит дав примір, як треба збирати жертви на допомогу безробітним. Він вибрався ранком відвідувати своїх найближчих сусідів: аптикаря, склеп делікатесів, трафіканта і т. д. Всюди, куди заглянув, представлявся: „Я є Смит, Ал Смит, і прийшов спитати, чи не схочете ви щось дати на поміч безробітним".

У той спосіб Смит „сколектував" $25. А бракує ще $1,925,961, які мають бути зібрані на протязі тижня.

Досі зібрано на допомогу безробітним Ню Йорку $16,074,039.

КОРОТКА ІСТОРІЯ ТЕПЕРІШНЬОЇ РОСІЇ.

НЮ ЙОРК. — Появилася нова книжка про Росію, затитулована „Айз он Рошія" (Очи, себто погляд, на Росію). Автором її є жінка, Мисс Марґарет Бурк Гвайт, яка повернулася щойно з совітів. Ситуацію в Росії описує вона так:

„Мало поживи, нема обуви, відстрашаюча невидатність, постійний поступ, великі надії".

ЗА ГОЛОСУВАННЯ В СПРАВІ ПРОГИБІЦІЇ.

ВАШИНҐТОН. — Сенатор Бора, сухий, є також за те, щоби перевести в конґресі голосування в справі прогибіції. Але він є тільки за конституційну зміну прогибіцію, себто, щоби зміну перевести тоді, коли за неї заявляться дві третини в конґресі. Як нарід хоче зміни, каже Бора, хай наперед вибере таких представників, котрі є за таку зміну.

ВИБУХ У ДЕСТИЛЯРНІ.

ВУДСТАВН (Ню Джерзі). — На фармі Фредерика Денера вибухла дестилярня алькоголю, наслідком чого згинули дві особи. Вибух розірвав два будинки.

СПРАВА МУНІЯ ЩЕ ПРОТЯГНЕТЬСЯ.

СЕН ФРЕНСИСКО. — Мейор Вокер відїхав по своїй інтервенції в справі Мунія до Санта Барбара на відпочинок. Наразі ще не знати про вислід його інтервенції. Кажуть, що евентуальне уласкавлення Мунія наступить доперва в березні.

ЦЕРКВА ПРО ПОЛІТИЧНІ СПРАВИ.

ФИЛАДЕЛФІЯ. — Федеральна Рада Церков Христа в Америці заявилася за негайне приступлення Злучених Держав до Міжнародного Суду, а далі за зменшення видатків на зброєння принаймні на 25%, і то по всіх державах. Рада домаґається також установлення постійної комісії в справі розброєння, а далі усунення ґазу як засобу боротьби підчас війни. Рада є теж за зменшення воєнних довгів з тим, що заощаджені в той спосіб державами гроші не сміють бути вжиті на зброєння. Далі домагається вона теж елімінования зі шкіл примусових військових вправ.

Позатим Рада заявляється ще за зближення" межи жидами і християнами.

ЗГИНУЛИ ДВА ЛЕТУНИ.

Біля Лопушки Великої (коло Каньчуґи на залізничім шляху Переворськ-Динів) упав літак 6 летунського полку зі Львова. Літак розбився, підпоручник Пец згинув на місці, а сержант Крушка згинув по дорозі до шпиталю.

МАЯЧЕННЯ ЛЯЦЬКОЇ ПРЕСИ.

„Могила українських вояків складницею зброї" — таку новинку приніс „Курер Львовскі" з 25 X. 1031. Наводимо її дослівно: „Українські могили, що зберігають у своєму нутрі полягших воїнів у боротьбі 1918—1919 р., виявляються складницями зброї. Прим. могила у Вівсю, в тутешньому повіті (підгаєцькому), вилетіла перед кількома днями в повітря, а вибух муніції був такий сильний, що після могили лишилася лише велика лійка. Це вказує на велику скількість переховуваної там зброї, або якихось вибухових матеріялів". — Після маячень „Ґазети Варшавської", про які ми недавно писали, це чергова вістка польської преси про цю могилу, взята з власного джерела — вигадливости хворої фантазії.

З КРАЄВОЇ ХРОНІКИ.

У Руді, рогатинського повіту, Осип Городецький та його брат Степан з Підгороддя напали на Остапа Качалу з Фірлеєва; погрожуючи ножем, відібрали від нього рушницю. Поліція арештувала обох напасників. — До Лозок, ковельського пов., приїхав податковий екзекутор. При допомозі війта й двох поліцаїв зафантував він в одного селянина веприка. Юрба з 400 селян кинулася на віз і відібрала зайняті за податки річи. Поліція арештувала 7 осіб і примістила їх тимчасом в одній з місцевих хат. Зібралася знову юрба й силою увільнила арештованих. У ночі підпалив хтось хазяйство війта Рубця. Другого дня приїхала з Ковля поліція й арештувала кільканацять осіб під замітом підбурювання та підпалу.

ВИМАНИЛИ 7 МІЛІОНІВ.

Заступник одної швайцарської фірми у Букарешті Акерет, мав на продаж велику посилку кальошів вартости сім міліонів левів. В тій цілі вступив він у звязок з Самуїлом Коном і Адольфом Якобзоном, котрі заснували в цілі переведення купна кальошів банк „Романа-Амерікана". В характері ґенеральних директорів цього банку перебрали вони в заступника Акерета товар, щоби продати його на виплат товариству публичних урядників. Банк „Романо-Амерікана" мав відіграти лише ролю посередника. Та директори цього банку не передали посилки товариству урядників, але продали за готівку. Обидва поділили між себе гроші. Кон утік за границю, а Якобзон остався в Румунії. На донос Акерета Якобзона арештували.

ГРАЮТЬ ДАЛЬШЕ НАЩЕ-ВАШЕ.

Один черновецький купець програв у грі Наше-Ваше в одній ресторані коло 250,000 левів. Він доніс державній прокураторії, що грачі грали фальшиво. Державна прокураторія запорядила карне слідство проти власника ресторану й проти учасників газардової гри.

В СПРАВІ ПОДРУЖ МІЖ КРЕВНЯКАМИ.

Як повідомляють з Ватикану, конґреґація для тайн звернулась до духовенства з вказівками в справі диспенс на заключування подруж між кревняками першого й другого степення, нпр. між вуйком і сестріницею. Прохання в таких випадках напливають до церковної влади дуже часто й полагоджуються довільно. На будуче дозволи на такі прохання слід давати тільки у зовсім виїмкових випадках і тільки дорогою приналежного епископату.

ПІСЛЯ СТРАЙКУ НІМЕЦЬКИХ МОРЯКІВ У ЛЕНІНҐРАДІ.

Перед наглим судом у Кольонії стане залога 33 німецьких кораблів, які страйкували недавно в Ленінґраді. Обвинуваченим загрожує присуд від 1 до 3 літ тюрми. 23 жовтня відбувся в Кольонії процес проти 5 грубників корабля „Аста", на якому вибухнув страйк залоги підчас постою у пристані Ленінґраду. Грубники оборонялися тим, що віче моряків 231 голосами проти десятьох ухвалило перевести страйк на всіх німецьких кораблях у Ленінґраді. Грубників засудили на кару по 2 місяці вязниці.

ЮВИЛЕЙ ПОЛЬСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА.

Один польський письменник святкував на днях 25-літній ювилей своєї літературної діяльности. Місточко, в якому живе письменник і якого почесним горожанином він є, дало з цеї нагоди бенкет. На бенкеті їли і пили багато, а ще більше говорили. Кождий з присутних рвався до промови, а продавець футер М. також не хотів поминути нагоди, щоби не сказати щось у честь ювилята. І він сказав: „Мої пані й панове! Святкуємо сьогодня в честь нашого високоповажаного громадянина, котрий є не лише великим патріотом і добрим громадянином нашого міста, але й добрим батьком та мужем. Сьогодня є справді великою рідкістю, що автор романів присвячує всі свої твори своїй дружині. Наскільки мені відомо, він присвятив лиш одну-одиноку книжку хористці панні П., і то щадничу книжочку". Ця промова мала надзвичайний ефект. Кажуть, що по закінченню свята дала жінка ювилята свому мужеви кілька поличників. А він потішує себе тим, що вже при 50-літнім літературнім ювилею буде стояти поза межами всяких підозрівань.

НОВА ВІДМІНА КООПЕРАЦІЇ.

Волинь бачила вже всякі „чуда", які звичайно кінчалися крахом. Тепер має побачити ще одно кооперативне чудо (їх теж було вже немало). Виникла тут думка про створення на Волині великої „кооперативи" для збуту й перерібки свиней. Відбулося вже зібрання й вибрано спеціяльну комісію. Членами цеї „кооперативи" малиб стати: соймики, продуценти (польські поміщики й осадники) і кооперативи (польські), і ці три ґрупи малиб скласти 250 тисяч золотих. Як бачимо, це цілком своєрідна „кооперація". Врешті, не самий тип цеї „кооперативи" цікавить Українців, а відношення її ініціяторів до наших соймиків, як до своїх власних підприємств. Очевидно, ці „кооператори" вважають, що мають право використовувати гроші нашого українського селянсько-хліборобського населення на підтримування поміщиків і осадників, бо нова „кооператива" є майже виключною їх користю. Українці, члени самоуправних установ, повинні рішуго протиставитися втяганню зубожілих соймиків у подібні „підприємства". Досить попеклися наші селяни на ріжних „Рольниках", „Осадах", кулках рільничих, бджолярських товариств і т. д., які розтринькують величезні суми і банкротують.

НОВА „БРУКІВКА".

В Рівному почала виходити варшавська брукова ґазетка „Остатнє Вядомосьці" під назвою: „Волиньскє", друкуючи три сторінки у Варшаві, а четверту у Рівному, яку наповнює місцевою хронікою, а по суті всякими дурницями.

ДИТИНА ЗАПАЛИЛА НА СОБІ ОДІЖ.

4-літня Стефка, донька Ст. Рибуха, в Сенькові, Ман., бавилася рано коло кухні. Мати вийшла була до худоби і коли вернулася, побачила, що дитина бігає по подвірю, а одіж на ній горить. Одіж занялася від кухні. Дитину забрали до шпиталю в Вайта, Ман., але лікарська поміч вже не придалася. Пополудні дитина скінчила життя.

ВИВЕЗЛИ КОМАНДАНТА ГПУ.

З Вильна повідомляють, що в місточку Ветрино, яке лежить по радянському боці, кілька мущин схопили вночі з мешкання команданта місцевого Г.П.У. і вивезли його в невідомому напрямі. Радянська влада розпочала енерґійні пошукування.

ПРИСУД СМЕРТИ.

В Несвежу (воєвідство новогрудське) відбулася сесія наглого суду. Перед судом станув Іван Тарапута, що 19 вересня ц. р. в селі Затурю вбив жінку свойого шваґра. Його засуджено на кару смерти через повішення. Присуд виконано 21 жовтня.

КАРА ЗА ГАЛАБУРДУ.

Іван Трач, 40-літній комуніст з Іст Віндзор, Онт., дістав три місяці за галабурду на мітінгу, на якім І. М. Ковталюк мав відчит про відносини в Совітськім Союзі. Трача засуджено за те, що кинув кріслом до одного громадянина підчас співання українського національного гимну.

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПИТАННЯ ЗНОВУ ПОРУШЕНО В АНГЛІЙСЬКОМУ ПАРЛЯМЕНТІ

ПОСЛИ ЦІКАВЛЯТЬСЯ, ЯК СТОЇТЬ СПРАВА З АВТОНОМІЄЮ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ ПІД ПОЛЬЩЕЮ.

ЛОНДОН (Анґлія). — Українське Бюро подає, що підчас засідання англійського парляменту 18 листопада б. р. посол Мендер запитав міністра справ заграничних, чи він одержав які інформації від польського уряду в справі становища на Україні. Далі посол запитав міністра, чи польський уряд поробив які фактичні кроки, щоб виконати те, на що Рада Амбасадорів згодилася в 1923 році, себто на включення Східної Галичини в межі польської держави при умові, що Українці одержать автономію, а також будуть користати з усіх прав, забезпечених національним меншинам Лігою Націй у договорах про національні меншини.

Заступник міністра, Еден, відповів на першу частину питання неґативно. „Що торкається другої частини питання, а саме справи заведення автономії в тій польській провінції, що заселена більшістю Українців, то все лишається по старому, як це було вже у відповіді на подібний запит 29 квітня б. р., яку дав тоді міністер справ заграничних". Що торкається прав національних меншин, забезпечених їм у Польщі договором з 28 червня 1919 р., то заступник міністра нагадує, що „справа позбавлення цих прав Українців у Польщі тепер знаходиться перед Лігою Націй і її поставлено на порядок денний засідань Ради Ліґи в січні".

Тоді посол Мендер запитав ще раз, чи може міністер сказати, коли знову члени Комітету Трох зберуться на наради. На це п. Еден відповів, що це залежить від того, що зробила Рада Ліґи Націй.

Посол капітан Казалет запитав міністра, чи польський уряд дійсно зробив певні кроки в користь української меншости. Еден відповів, що він сподівається, що так.

ЦІКАВА МАПА УКРАЇНИ.

ЛОНДОН (Анґлія). — Українське Бюро в Лондоні видрукувало й зі своїми черговими бюлетенями розсилає цікаву мапу України, де Україну представлено враз з іншими державами Східної Европи. На мапі докладно зазначено етноґрафічні українські землі, а також кордони, якими обкроєно цю територію на користь сусідніх держав.

В черговім бюлетені за листопад Бюро подає цікаві відомости про Україну під большевицьким пануванням у звязку з радянським „домпінґом" збіжа, а також про українські землі під Польщею, а зокрема дати про перебіг української справи в Лізі Націй та пригадку про те, що від часу прилучення Галичини до Польщі Поляки українські національні права заедно нехтують.

ЯПОНІЯ ЗРИВАЄ ПОРОЗУМІННЯ З КИТАЄМ.

ПАРИЖ (Франція). — Японія знову не погодилася на предложення Ліґи Націй і поставила свої дальші домагання в справі виведення китайських військ з Манджурії в районі Чінчова. Японія домагається, щоби в районі цього міста була утворена невтральна смуга, яка знаходиласяб під зарядом спеціяльної поліції.

Утворення такої поліції малоб наступити в порозумінню японського командування з місцевою китайською владою, що малаб зорґанізуватися по відході звідти китайських військ. Крім того Японія домагається права посилати свої війська в ту смугу для боротьби з бандитами.

Ліґа Націй і Китай уважають ці домагання Японії не до приняття, а тому справа знову ускладнюється. Японія грозить, що коли з району Чінчова скоро не відійдуть китайські війська геть за китайський мур, що відділює Манджурію від Китаю, то японські війська почнуть наступ на Чінчов.

МЕК ДОНЕЛД ВІЗЬМЕ УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ ПО ОБЕЗЗБРОЄННЮ.

ЛОНДОН (Анґлія). — Премієр Мек Донелд заявив у палаті послів, що він та 5 інших міністрів візьмуть участь у конференції Ліґи Націй по обеззброєнню. Тепер стоїть питання, хто буде предсідником конференції. Як відомо, Ліґа Націй обібрала на це становище Артура Гендерсона, коли він був анґлійським міністром справ закордонних. Тепер він не є навіть членом парляменту.

Ґендерсон каже, що він буде предсідателювати і не зречеться свого вибору. Юридично він має на це право, бо вибір предсідника конференції був переведений персонально, а не від держави. Консервативи стараються, щоб Гендерсон відмовився від свого права й зрезиґнував, щоб не ставити в клопітливе становище англійську делеґацію, яка репрезентуватиме уряд, до котрого парляментарна меншість партії Гендерсона ставиться опозиційно.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За оголошення редакція не відповідає.
За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Тел. „Свободи": Montgomery 5—0498. Тел. У. Н. С.: Montgomery 5—1838.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ІСТОРИЧНИЙ КОНҐРЕС

Наступного тижня розпічне 72 конґрес свою першу сесію. Кажуть, що це буде один з найважніших конґресів, бо від часу Горожанської Війни не було в Злучених Державах такого скрутного положення, яке тепер доводиться переживати. Дотого економічна кріза видвигнула цілий ряд важких і для конґресу цілком нових ріжних питань, на які треба дати відповідь, і то добру, якщо в краю має прийти до звороту на краще.

Все те вимагає надзвичайного напруження і великої розваги з боку конґресу, бо його рішення, добрі чи злі, будуть дійсно історичними, які глибоко заважать на американськім життю.

Конґрес цей ще цікавий з того боку, що він поділений під партійним оглядом майже на дві рівні половини, коли ходить про сили двох найбільших партій, себто републиканської й демократичної. В палаті послів демократи матимуть невеличку більшість, а в сенаті републиканці переважатимуть всього одним голосом.

Виходить, що републиканська адміністрація знайшлася тепер у дуже дивнім положенню, бо приходиться їй працювати з конґресом, малощо не демократичним. Та в тій ситуації дасться завважити, що поправді републиканці не дуже то сумують, що вони не мають тепер більшости в конґресі, а демократи надто не радіють, що їм припало тепер рішати. Щобільше, підносяться навіть серед републиканських сенаторів голоси, щоби дехто з них абсентувався при отворенню 72 конґресу, щоби в той спосіб спричинити ще й у сенаті демократичну більшість та віддати тепер демократам увесь провід в обох палатах конґресу.

Ота републиканська „щедрість" вказує наглядно на те, що правляча партія має тепер страх перед 72 конґресом і тими завданнями, які на нього спадають. Републиканська партія побідила при останніх виборах з обіцянкою Гувера, що зліквідує „пургавз" в Америці. І тепер є остання передвиборча нагода для цеї партії перевести в життя реальний плян ліквідації теперішньої економічної депресії. Від того, як партія вивяжеться з того завдання, залежатимуть, річ ясна, її вигляди на поновну побіду при нових виборах. І тому, що нема ясної й популярної програми заради теперішньому лихоліттю, вона не дуже рветься до відповідальности за те, що врадить 72 конґрес. Та як би не було, радитимуть у конґресі над важними справами, за якими треба кождому слідити.

НА НОВІ ШЛЯХИ З УКРАЇНСЬКОЮ ШКОЛОЮ В АМЕРИЦІ

(Зі звіту Шкільної Комісії „Обєднання").

Вже кілька літ старається наше „Обєднання" привести українські школи в Америці до якогось порядку і все якось ця преважна справа не дається взяти в руки так, щоб з того вийшов народови бажаний хосен. А життя не жде... Наша дітвора (з малими вимками) щораз більше відчужується від свого народу і потопає в чужім морю.

Що наші діти стаються Американцями, це річ природна; що вони не вміють по українськи говорити, це теж дасться до певної міри оправдати; але як наші діти стидаються свого українського походження — о, це вже інша справа; за це вже хтось повинен бути битий...

Пригляньмося цій справі зблизька. Ми все вговорюємо в нашу дітвору, що українська мова — це її рідна мова. А чи це правда? Ні! Ми тільки обдурюємо себе і виставляємося перед власними дітьми на сміх. Зрозуміймож раз реальні факти, які не дадуть себе хитромудро обійти. Наші діти родилися в Америці, тут вони виховалися, чи виховуються, і стаються сто-процентовими Американцями. Про це дбає прекрасно американська школа й громадянське окруження. Вітчиною для наших дітей є Америка, а їх рідною мовою — мова американська (анґлійська). Перечити ці очевидні факти — річ зайва.

До наших українських шкіл приходить щораз більше таких дітей, котрі не розуміють української мови. Ця мова для них чужа. Хоч вони нею й не погорджують, хоч може й раді її навчитись, але всеж таки їм це приходиться дуже трудно, бо не розуміють ні того, що в українській книжці написано, ні того, що їм учитель викладає, чи обяснює. Виходить одна велика морока: і для школярів, і для вчителя.

Малі діти нашої школи не люблять (бо вона їм чужа) і ходять до неї лиш під примусом родичів. Малі діти не розуміють, що українська мова може їм колись у життю принести користь (навіть матеріяльну!). Але бувають випадки (вони тепер чимраз частіше трапляються), що старша дитина українського роду, прийшовши до розуму, бажає зовсім щиро навчитися хоч трохи мови своїх батьків. Якже це їй зробити? Йти до вечірної української школи і сідати там у лавку з недолітками — вона соромиться і тому від цеї школи сторонить. Заплатити за науку окремому вчителеви не може (бож наші діти взагалі не мають заможних батьків), а вчитися самій — годі, бо не знайде ніде відповідного підручника.

Міркуючи над цею справою спокійно й розважно, прийдемо безперечно до отсього висновку:

1) Ми мусимо дати в руки нашої дітвори такий підручник української мови, щоби вона **сама** (або лише при невеличкій помочі учителя, хочби й не фахового) могла вчитися по українськи.

2) Постаратися якнайскорше, щоб учителями в українських школах були родовиті Американці, зглядно Американки (українського походження), а не вчителі старокраєві.

У вищих школах (гай скулс, каледжес) учаться американські діти мови французької, німецької, еспанської й італійської і до цього вони мають відповідні підручники. Колиб ми придбали собі подібний підручник української мови, то наша дітвора навчиласяб її далеко скорше ніж з українських читанок, які є для неї чужі, неприступні й незрозумілі, а через те й відпихаючі. Колиб наша дитина мала такий український підручник, як прим. до науки французької мови, то тоді багато річей (вимова, наголос, будова речень тощо) навчиться дома від батька або матері. З труднішими проблемами може вдатися принагідно до якогось освіченого Українця (прим. священика), а він їй це охотно вияснить. Очевидно, така книжка мала би й відповідний українсько-анґлійський та анґлійсько український словарець.

Теперішні наші школи, такі, як вони є, потримаються тут ще кілька (найвище кільканацять) літ і нарешті загинуть: живе життя перейде над ними до денного порядку. Від цеї неминучої конечности ми себе не захоронимо ніякими шумними рефератами, порадами й ухвалами. Отже треба нам якнайскорше виховувати нові кадри вчителів (учительок), котрі підійдуть до нашої дітвори з іншою системою й з іншими методами, ніж це робимо ми — учителі імпортовані.

А зрештою: дбаймо цілою силою своеї волі не так про те, щоби молодь українського роду знала поправно українську мову, а радше про те, щоби та молодь набиралась **українського духа.** Не всіж ті Українці, що знають добре українську мову, є українськими патріотами, і не всі Американці українського походження, що не вміють української мови, є ворогами Українців...

Піддаємо під розвагу нашої громади нові, **радикальні** думки і просимо людей доброї волі сказати в цій справі своє слово.

ЗАКОРДОННА ПОЛІТИКА ПІСЛЯ ВИБОРІВ.

Лондон, 7. листопада 1931.

Уявляю собі, що наші земляки в Галичині ніколи так уважно, як оце тепер, не стежили за розвитком відносин у Великій Британії, а вже особливо за ходом і вислідом анґлійських парляментарних виборів. Уявляю собі також, що вістка про поразку, чи то пак розгром, робітничої партії не могла не викликати журливих думок на українських землях у Польщі. Було й чого журитися — принаймні на перший погляд. Завдяки робітничому урядові, зосібна закордонному міністрові Гендерсонові, трохи інакшим ніж донедавна духом подуло в Союзі Народів у ріжних европейських справах, а серед них також у справі охорони національних меншин; справу відомих українських жалоб п. Гендерсон узяв був, так сказати, в свої руки, і воно головно його заслуга, що українська скарга у Женеві вже принесла і ще мабуть декому принесе декілька несподіванок. Бо, як відомо, декуди вже не рахувалися з договорами про охорону меншин, а в нашому випадку з міжнародного характеру зобовязанням про самоуправу Східної Галичини, прийнятим у протоколі з 15 травня 1923 року, що змістом своїм становить інтеґральну частину тих мирових договорів з 1919 року, яким польська Річпосполита завдячує дуже і дуже багато. Робітничий анґлійський уряд перервав сумну практику Союзу Народів у галицько-польському спорі. Незалежні обставини повалили п. Гендерсона і робітничий уряд саме на кілька місяців перед тією сесією Ради Союзу Народів з січня 1932 року, яка має закінчити перший з тих процесів українсько-польських, що на женевському терені мають сконстатувати і правну сторону галицько-польського спору й оцінити ту міру пошани закону та міжнародніх зобовязань, до якої виявилася здібною молода, польська держава.

Нічого дивного, що упадок п. Гендерсона і робітничого уряду не міг не занепокоїти галицької української людности. Ця жура певно ще збільшилася на звістку про те, що головним переможцем у таборі національного, урядового бльоку вийшли консерватисти — тобто та сама партія, до якої належить п. Остін Чемберлен, закордонний міністер у попередньому, зперед виборів 1929 року, консервативному кабінеті. Зайва річ пригадувати, що п. Чемберлен повів був тоді анґлійську закордонну політику щодо европейського континенту в хвості політики французької, та що він також на польське питання, тай галицьке, а навіть загально українське, дивився через тодішні французькі скла, значить, подекуди й варшавські. Нова перемога консерватистів висувала, здавалося стороннім, можливість віднови практик п. Чемберлена між іншим також на женевському ґрунті.

Відразу можемо сказати, що можлевість ця не тільки не здійснилася, а що й взагалі її майже не було.

Передовсім треба знати, що п. Остін (Августин) Чемберлен навіть у консервативному таборі втратив свою колишню славу не то вже зручного закордонного міністра, а вже навіть видатного політичного діяча, та що консервативні провідники перестали рахуватися з його кандидатурою на становище державного секретаря для закордонних справ. Щоби це зрозуміти, доволі пригадати, що вибори 1929 року принесли поразку консерватистам саме задля закордонної політики Чемберлена у відношенні до Парижа і до Женеви, а посередньо також — бо безпосередньо ця столиця великої ролі не грає — до Варшави. Таким чином особа Чемберлена була виключена з комбінацій міністерських.

Та не тільки його особа, але й всяка закордонна комбінація похожа на ту, якої він придержувався.

Навпаки, нема сумніву, що при всіх ріжницях у внутрішніх політичних заходах, політика нового анґлійського уряду не буде в основних засадах і лініях відріжнятися від політики попереднього, робітничого уряду. Новий міністер закордонних справ, відомий дослідник індійської проблеми, — ліберал Саймон не змінить основ закордонної політики п. Гендерсона. Анґлія буде безперечно силкуватися наладити тісніше співробітництво з Парижем у господарських і фінансових питаннях (інша річ, чи воно вдасться), але можна вважати виключеним, щоби п. Саймон змінив основні напрямні політики п. Гендерсона щодо роззброєння, щодо Женеви, навіть щодо Москви. Тон анґлійських виступів буде більше здержаний; у ріжних справах, у яких лейбурист Гендерсон виступав активно, п. Саймон буде більше пасивний, в Женеві і деінде; але про те, щоби новий кабінет у всьому притакував Парижеві, а навіть у дечому такій Варшаві, — абсолютно не може бути й мови.

Щодо сказаного, повторюємо, нема ніякого сумніву, значить, і наші галицькі земляки, не забуваючи про почування вдячности для п. Гендерсона, все таки не мають рації побоюватися, зосібна щодо Женеви, Чемберленівських вихилясів. — („Діло").

І. Малиневський.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

І. В., Провіденс, Р. Ай. — Коли Китайцям вільно, то й нам не ставив би ніхто ніяких перешкод. Кождий може вчитися летунства. Тільки питання, чи ми зложили би на таку ціль таку суму грошей, яку зложили китайські іміґранти.

Громадянин. — Отсе й біда, що Ви і Вам подібні зволікають з дописами до останньої хвилі, а потім вимагають, щоби сейчас її видрукувати в „Свободі", бо, мовляв, за кілька днів вона вже не буде мати значіння. Ще до того пишете, що спішитеся і тому допис не дуже читкий і не так добре оброблений. Значиться, щоби Вас задоволити, треба другого скривдити, бо треба відложити його передше надісланий допис, а Вашому дати першенство. І треба ще переписати Ваш допис і добре його виправити, бо Вам не хотілося над ним попрацювати. І то все треба зробити негайно, залишаючи іншу роботу. Тоді доперва Ви були би можливо задоволені. Зате цілком певно були би незадоволені інші.

П. Котович.

ЧОТИРИ РОКИ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

(Спогади бувшого комсомольця).

(29)

Я звичайно приїздив в Осокорівку на днів два, а тому відправляв назад наші шкільні коні, а вже до Воронцівки вертався селянською підводою. Мав постійно договореного старого дідуся, а тому ніколи за підводу не журився.

Одного разу, як звичайно, я приїхав в Осокорівку. Другого дня раненько посилаю до дідуся за підводою.

Приходить сам дідусь:

— Не можу сьогодня їхати. Вже не буду я вас возити! — мало не плачучи каже старий.

— Чомуж, дідусю?

— Забрали коні в общественну конюшню (стайню).

Хотілось побалакати з дідусем, але я не мав часу; треба було спішити на лекції, а тому я зараз же пішов у колгосп. Там мені дали коні й ресорку, прохали мене, щоб я заздалегідь повідомляв, коли буде потрібна мені підвода, бо коні будуть, але щоби, бува, ресорки хто не взяв. Ми їхали швидко й вигідно, але мені всетаки було шкода дідуся.

Через деякий час, коли я знову був в Осокорівці, дідусь прийшов до мене, щоб попередити, що він мене повезе.

— А як же з кіньми?

— Та я візьму „в очередь" в колективі!

Їдемо назад з дідусем.

— Чого це ви повертаєте ще додому? — питаю дідуся.

— Та я хочу взяти, щоб ніхто не бачив, з який пудик кукурудзи; може продам у Воронцівці — каже дідусь.

Під гору ми позлазили і йдемо за возом.

— От дожились, нехай Бог милує.

— Тяжко, дідусю!

— Оце „в очередь" дали мені коні. Я міг би взяти й кращі, але я таки взяв свої.

Коли ми сіли на віз, дідусь продовжує:

— Як оце взяли коні, я мало з розуму не зійшов; шкода мені так скотини! То, бувало, напоїш, даси їсти, вичистиш з конюшні... А це кручусь, топчусь коло хати: нема що робити, візьму й піду до общественної конюшні. Подивлюсь на свої коні й, вірите, мені лекше стане...

— А як конюх, добре за скотиною ходить?

— Слава Богу, конюх добрий, гріх нарікати.

Їдемо трохи мовчки. Я думаю, та й дідусь теж, про одно: про колективізацію.

— Я нераз нарікаю, прости мене Господи, на що мене діти вигодували, краще мені було померти, як і всі вмирали, ніж дожити до такого.

— Про що це ви, дідусю?

— А як був голод, оце вже за „советської" власти, то я вже був спух. Але діти відгодували. В мене діти, хвалити Бога, не ледачі: цілими днями ловили в степу ховрахів.

— Як, хаврахів? — на що?

— О, та миж їх їли! Попід шкірку пустимо соломинку, надуємо його гарно; шкіра тоді вся відстане, злупимо її, кишки викинемо й варимо... Бувало повний казан наваримо... Так тільки й живі остались.

По довшій хвилі дідусь звертається до мене:

— Чи ви, вчені люди, не знаєте, чому в нас так багато хаврахів розплодилось?

— Перелогів дуже багато, дідусю; а вони люблять перелоги.

— Так, так, це й я кажу: перелогів багато. Колись люди плакали за землею, а тепер ніхто їй не радий. Порядків нема... А чи довго „вони" ще будуть держатися, бо чутка така, що їм строк (реченець) уже вийшов?

— Хто його знає, — відповідаю невиразно. Хоч я дідуся й не боявся, що він донесе на мене в ДПУ, а всетаки небезпечно було: він міг по доброму комусь похвалитись, що такий то, мовляв, казав так і так. А мені особливо треба було бути надто обережним.

— А чи правда, що в комуні будуть жити, як собаки; так, що не буде одна жінка й один чоловік?

— А хто вам таке говорив, дідусю?

— Та був у нас оратор. Дітей, каже, буде годувати держава, дитина буде знати тільки маму, а батька ні; та й мати не буде знати, хто батько...

Тьфу, бодай вони не діждались! — закінчив дідусь та енерґійно сплюнув за полудрабок.

Розмовляючи з дідом, я мимохіть пригадав недавне минуле цього села. Колись це бідне село арендувало землю у „княгині", йшло в наймити, на шахти, пізніше активно боролося за „радянську владу", а фактично за землю, й от тепер... бере „в очередь" коні з колективу. Не було землі, тепер нема нічого. Були наймитами — стали кріпаками. Не треба навіть бути селянином, щоби зрозуміти й відчути трагедію українського села.

Колись у цім селі були дві школи, з яких одна була двоклясова (себто пятирічна), а тепер одна чотирорічка; колись ходили тут що року 350 дітей до школи, а тепер ледви 160.
тепер ледви 160.

Так виглядає сучасне українське село.

LII.

Колективи розбігаються.

Почалася весняна сівба. Що дня ранком верхівець їздив по селі й скликав на роботу. Але які непередбачені труднощі! Це не те, що бувало колись: селянин приготує звечера плуг чи там борону, а ранком тільки встав, запряг коні, взяв до торби хліб, цибулю, шматок сала, як є, й поїхав.

Тут треба було зібрати всю бриґаду, розділити обовязки, дати інструкції. Бриґадир бігає, кричить, лається...

Нарешті вирушують у поле. За селом пригадали, що щось забули. Вся „бриґада" спиняється; посилають по „забуте" чи підводу, чи одного чоловіка. Чекають... Нема „ні посла, ні осла". Бриґадир сердиться; вертається сам. Вертається „посол" і чекають уже... бриґадира. Сонце на сніданок — бриґада вже в полі.

Штук пятнацять плугів, скиба за скибою, перекидають ґрунт, за ними борони, за боронами сівалки. Праця неначе йде весело, але пригляньмось до неї ближче.

Працюють всі спільно, на спільній ниві колгоспу, але ось зближається час обіду: кожний іде до своеї торбини, дістає, що йому там жінка поклала, й їсть.

— А деж сало? пожерли самі?! — чути обурені голоси.

— В якономії*) хоч кандьор (затирку) давали, а тут що ми бачимо?

— В якономії й гроші платили, а тут ще ми самі платимо за те, що робимо.

Приїжджає бричкою секретар комячейки й роздає по одній пачці махорки на чотирох курців. Селяни похапцем беруть махорку: аджеж вони її більше місяця не бачили. Але коли відїжджає секретар, починається знову обурення:

— Що, вони нас махоркою купити думають?

— Самі курять „Сальву"**), а нам, немов жебракам, по чвертці осьмушки махорки дають!

На третій день селяни прогнали з поля всіх комсомольців; навіть комсомольців-трактористів замінено позапартійними.

Про якісь лекції, чи живий часопис, не можна було й думати: „лекторів" ще швидше прогналиб ніж комсомольців.

Ніхто не змовлявся, але всі працювали так, що за ними „аж золоті верби росли": один леміш пущено на глибоко, другий так, що ледви дотикається ниви; сіяли так, що ростиме або густе, як щітка, або „колос від колоса, як голос від голоса"; „губили" ключі від плуга, істики, батоги... Кожний господар, коли йому до рук попав його бувший власний віз, він його псував, „щоб колектив ним не їздив".

Словом, створилася така масова система „шкідництва", що боротися з ним було зовсім не під силу й такій установі, як ДПУ, зі своєю розгалуженою мережею провокаторів сексотів.

(Дальше буде)

*) Поміщицький двір.

**) Папіроски з найліпшого тютюну.

Хоч бурі йдуть і громи бють
І в горю серце тоне —
Та вже не вбє нас вража лють,
Не розідять кордони.

Бо ясне сонце вже з імли
Зійшло на нашім полі,
Юнацтва тисячі зросли
У нашій „Рідній Школі".

—o—

Попри національне виховання молоді дає „Рідна Школа" удержання соткам інтеліґентних робітників, які всю свою силу віддають на службу народові. — Допоможім у цьому „Рідній Школі".

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

КЛІВЛЕНД, О.

Листопадове Свято.

Заходом Комітету Злучених Братств і Товариств у Клівленді й Лейквуд відбулося в неділю, дня 1 листопада, свято Незалежности Української Держави.

Комітет старався, щоби це свято випало як найкраще. В сам день свята по всіх українських церквах відправлено панахиди за поляглих українських героїв. Підчас панахид Січовики і Січовички стояли в одностроях в усіх трох церквах, а відтак в годині перший пополудні почалася збірка всіх братств і товариств і поодиноких членів. Точно в годині другій рушив похід, який випав надзвичайно гарно. В поході взяло участь майже все українське свідоме громадянство. Січ і Червоний Хрест ішли в одностроях під командою своїх старшин, а найкраще виглядали діти в одностроях зі школи В. Авраменка. До походу приграували три українські оркестри під проводом п. В. Леська. Похід повернувся до Українського Народного Дому, де відбулося свято. Предсідатель Я. Волянський відкрив свято й після програми покликав до слова о. каноніка Л. Левицького, котрий в своїй короткій, але знаменитій бесіді змалював значіння Листопадового Свята. Потім Злучений Хор під проводом А. Когута відспівав кілька пісень. По співі забрав слово адвокат О. Маліцький,, який в англійській мові переповів історію нашого народа для Американців, котрі були присутні на галі. Відтак забрав слово менаджер міста Клівленд, п. Д. Морґан. Менаджер Д. Морґан зложив подяку за се, що має честь говорити перший раз перед Українцями. Потім наступив головний реферат д-ра О. Тарновського з Шикаґа, в якім бесідник, як учасник бувшої Української Армії, розказав історію нашого змагання за українську незалежність. Д-р Тарнавський закликав в своїй промові всіх до згоди та співпраці. Відтак появився на естраді мейор міста І. Д. Маршал. Він також причинився своєю гарною промовою до звеличання нашого свята. Потім грімко віддеклямував І. Когут деклямацію „Вільна Україна". По тім хор „Бандурист" під проводом проф. Г. Павловського відспівав кілька гарних пісень. Дальше говорив о. М. Кучер. Він зясував вагу Першого Листопада і давав багато примірів з історії інших народів, підкреслюючи, що жертви і посвята принесуть визволення українського народа.

Потім забрав слово знаний нам Американець М. Д. Ґастін, котрий, знаючи добре українську історію, розказав нам, як він задивляється на нашу справу. Відтак забрав слово о. Забава, котрий недавно прибув до нашої громади. Він у своїй бесіді навів для порівнання гарний примір з боротьби грецького народа за свою незалежність і вказав на велике значіння культу могил і Листопадового Свята.

По сім знова вийшов на естраду хор „Боян" і відспівав кілька гарних пісень під проводом п. А. Когута. По відспіваню сих пісень забрав ще слово о. І. Палій з Лейквуд О., котрий заохотив нарід до дальшої співпраці в напрямі визвольної боротьби за свою незалежність. Відтак Злучений Хор під проводом Г. Павловського відспівав кілька стрілецьких пісень.

По скінченню програми предсідатель свята подякував достойним чужим гостям і представникам міста Клівленду за участь у нашім Національнім Торжестві.

Злучений Хор відспівав національний український гимн, а по нім американський. Свято скінчилося, а святочно настроєна публика зачала розходитися домів.

Комітет.

—о—

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Українська Козача Школа.

З початком наступного року буде відкрита в околиці Ню Йорку, Українська Козача Школа їзди на конях, чигитовки та акробатичних танків. Школа буде під управою б. сотника Я. Бобенка. Приготовлення вже пороблено й замовлено в Аризоні 12 молодих коней.

У звязку з тим згадаємо, що перед кількома тижнями був поміщений на сторінках „Свободи" допис добр. Бобенка в справі відродження і плекання традицій Українського Козацтва. На жаль, ніхто з громадян тим не зацікавився і не забрав голосу відносно цеї такої важної справи. А чейже успіх щодо цього діла залежить виключно від нас самих. Тому просимо ласкаво всіх (а головно молодь), котрі цікавляться цею ідеєю і з нею симпатизують, щоби відносилися по всякі інформації писемно на таку адресу: J. Bobenko, 67 E. 7th St., New York, N. Y.

Завдяки 50-літній діяльности „Рідної Школи" в Рідному Краю чимало сьогоднішніх замітних громадян вийшли в люди. Матеріяльною допомогою даймо змогу користати з її добродійства й новим поколінням.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

КОТСВІЛ, ПА.

Аматорська вистава.

Вже дуже давно, як було в нашій місцевости українське представлення. На це склалося багато причин. Головна причина була та, що не було кому занятися цею справою. Друга причина, велике безробіття, яке одначе не перешкаджало людям видавати гроші на „шови". Дня 8 листопада відбулося українське представлення під заголовком: „Ох, не люби двох". За мозольною працею о. П. Дмитрика відновлено, а радше зорганізовано в нашій громаді аматорський кружок, котрий розпочав свою працю отсим першим представленням.

Щодо аматорів, то вони грали, як на перший виступ, досить вдоволяючо. Людей було досить поважне число. Були Американці, Словаки, Поляки й Мадяри. Були також Українці з дальших околиць. Всі присутні були дуже вдоволені, а найкраще бавили їх Катерина, Максим, Мельник, Марцуня, Гандзя і двох Жидів. В декотрих місцях треба було перервати, щоби галя успокоїлась від сміху. Решта аматорів віддали свої ролі добре. Чужинці жалувалися, що ми не повідомили місцеві часописи про наше представлення.

Представлення випало вдоволяючо, а тільки одно впадало в очі, що бракувало деяких батьків дітей, котрі брали активну участь в представленню, як і не було деяких „патріотів" на словах.

Наколиб таку виставу давали Поляки, то „патріоти" певно там були би. Та свідомі Українці не зважають на таке поступування одиниць, а обєднуються біля своєї школи і церкви та підпирають добру працю о. Дмитрика, котрий старається робити розголос українському імени між Американцями.

Він згорнув всіх людей коло себе: і старих і молодих. А головно всю молодіж та дітвору, котра радо горнеться до української школи. Вже маємо в нашій громаді хор і аматорський кружок, а ще бракує нам своїх танцюристів до виступів. Маємо теж своїх скрипаків і можна мати свою оркестру. Коли роботи трошки поправляться, то заложимо ще школу українського танку.

Додам, що управа ветеранського шпиталю переслала на руки о. Дмитрика для громади щиру подяку за концерт, який влаштував український хор для хорих.

Той сам.

Д-р Г. Ґ. Скегар (Шикаґо, Ілл.)

ТУПОУМНІ

(3)

Щоби читач краще се зрозумів, беру Злучені Держави Америки та їх соціяльний стан. Се представляється так: щоби зловити, засудити, а відтак держати всіх злочинців в тюрмі; щоби утримати ріжні інституції для умово хорих — **се все коштує Америку 25 біліонів долярів кождого року.** Се є сума, яка рівнається одній четвертій всього приходу цілого краю. Іншими словами — се значить, що кожда доросла особа в Америці утримує своїм заробіком: вбивника, злодія, шахрая, придуркуватого, або лінюха, котрий не хоче нічого робити. Бідний чи богатий, їх жінки, клерки, стенографки, робітники, фаховці і професіоналісти — **кождий з них платить річно 400 долярів на утримання кримінальних типів та придуркуватих в шпиталях!**

Всіх сих нещасливців (придуркуватих і кримінальних типів) утримує держава аж до їх природної смерти, і через се нормальні жителі поносять такий великий тягар в краю. Не дурно то 10 літ тому великі дневники в Шикаґо і Ню Йорку обговорювали евтаназію (страчення ґазом всіх кримінальників і дурних) зовсім отверто. Тимчасом стан не поліпшується, але погіршується й то лише тому, бо ані стерелізація (унеможливити плідність), ані евтаназія не ввійшли ще в практику у всіх стейтах. А що кримінальні типи родяться вже зі злими нахилами, прийшло до сего, що в Америці на кождім другім ліжку в шпиталі лежить ідіот, тупоумець, чи інший придуркуватий індівід (беру се з промови д-ра Ч. Майо, з Рочестер, на зїзді „Колеґії Американських Докторів" в Ню Йорку, 14 жовтня 1931 р.). Та на сім ще не кінець, бо тупоумних з року на рік прибільшується, а не уменшується. На се складаються між іншим такі причини: поспіх цивілізаційних чинників; нитка життя є закоротка, тому кождий денервується, бо конечно хоче „щось зробити"; повоєнні наслідки — такі, як страх, ненависть, журба та хемічні затроєння! (беру се з промови д-ра А. Б. Канавел, з Шикаґо, з повище заначеного зїзду).

Не ліпший стан є в Анґлії, коли аж така особа як лорд Рідел забрав щодо цього голос та сказав, що в Анґлії треба $350 на утримання річно одного люнатика, а на образовання дитини йде лише $60. Вже навіть сі цифри доказують, що за гроші, які йдуть на одного придуркуватого, можна утримати шестеро дітей в школі цілий рік.

Статистика в Злуч. Державах Америки виказує, що в кріміналах сидять тепер 200,000 злочинців. В захисних домах є 100 тисяч жебраків і волоцюг. Других сто тисяч отримують запомогу від добродійних та філянтропійних товариств стало. Саме безправство в Америці коштує державу круглу суму три і пів біліона долярів. Се є прямо застрашаюча сума!

До сего треба додати ще дуже зручних фальшівників ріжних цінних паперів, або ошуканців, які жиють дуренням легковірних людей. На сей відділ припадає рік-річно 2 біліони долярів. Але тому, що не всі кримінальні типи сидять по кріміналах, бо їх ще не зловлено, держава видає що року два і пів біліона долярів на протекцію своїх горожан, на поліцію та детективів.

Обчислено, що як би позбутиня всіх придуркуватих (що знаходяться в шпиталях) та кримінальників, тоді податків майже не було би, а кождий горожанин міг би собі за сі гроші купити або авто або пристарати нові річи до хати. В сім напрямі найдальше поступив стейт Каліфорнія, де стерелізація дурних і кримінальників практикується за послідних 20 років, та де вже 6 тисяч операцій переведено, щоби сі типи не могли розплоджуватись. За сим стейтом пішли інші 20 стейтів, однак вони (стейти) не дуже твердо придержуються своїх законів. Всеж таки невдовзі прийде час, коли в цілім культурнім світі будуть уведені сі правила як найстрогіше, коли хочемо, щоби тупоумні не взяли верх над нормальними.

Часть 4.

В сій частині треба би бодай злегка згадати про анормальних людей, які рівночасно були великими людьми, бо принесли людству велику користь та підем людства. А також переведемо порівнання великих людей з пересічними людьми. При сім підтверджуємо переказ, що всім нам „щось бракує", лише одним більше, а другим меньше, а тих, що їм більше щось бракує, є поверх 50 процент.

До анормальних людей наука зачисляє насамперед великого композитора Вагнера, великих фізиків Штайнмеца та Нютона, а відтак лорда Байрона. Очевидна річ, що на сім не конець, бо світ мав і має богато більше осіб, які хотяй аж були анормальними, всеж добрий, певний напрямок ума був у них горою.

Але з таких типів, як вище наведені, закорінилось поміж людей повіря, що „ґеній стоїть близько ідіота", з тою ріжницею, що ґенієм є він в однім певнім напрямку, а у всіх решта напрямках є він ідіотом. Се в цілости не відповідає правді, бо практика доказує нам, що „ідіотичний ґеній" є найбільше заабсорбований **лише в своїм напрямку, в чім він добре визнається й** через се перестає бути сусідом ідіота.

Але коли я вже порушив слово **ґеній**, то треба згадати, як забогато ґеніїв наш світ мав! За послідних 2 тисячі літ нашої історії, меньше-більше знаної, і других 2 тисячі літ перед Христом, менше знаної, занотувала історія, що на землі жили ґенії в ріжних віках та в ріжних краях і відзначались в ріжних галузях. До таких неоспоримих ґеніїв належать на полі війни: Джінґіс Хан, Юлій Цезар, Ганібаль і Наполеон Бонапарте.

На полі державництва: Цезар, Наполеон, Вашинґтон, Рішелє, Кавур, Дуже близько ґеніїв стояли Лінколн і Бісмарк.

На полі науки: Сер Франсіс Бейкон, Ґален, Пастер, Кох, Спенсер, Дарвін, Мендель.

На полі штуки: Леонард да Вінчі і Рембрандт.

На полі фільософії: Плято, Арістотель, Кант, Шопенгавер, Джиймс і Дуві.

На полі літератури: Цезар, Шекспір, Вудсворт, Кіплінґ, Ґете.

На полі фізики: Айнштайн і Майкелсон.

До цього ще треба додати пів-ґеніїв і „випадкових ґеніїв", таких як: Лойд Джордж, Венезілос, Вилсон, Форд, Клемансо, Сер Ерік Ґеддес, Людендорф, Ґінденбурґ, Едісон, Ленін, Джан Д. Ракефелер, По, Стівенсон, Чарлі Шваб, Чарлі Чаплін, Ґанді і інші.

Се так загально говорячи, а коли схочемо говорити специфічно, то мусимо піти до „NORTH AMERICAN REVIEW, New York, January, 1930", та поглянути в ґалерію вчених ґеніїв, без котрих світ ніяк не обійшовся би, як би вони померли в один час. Вибір випав так: на полі математичної фізики д-р В. Гайзенберґ з університету Ґітінґен, і проф. Ґ. Н. Левіс з університету Каліфорнія. За сим приходить д-р А. В. Галл з Дженерал Електрик Компані (на полі електричної інжинірії). Слідуючий приходить д-р Г. С. Рентшлер з Вестінґгавз Компані (на полі фотоелектричних справ). Дальше приходить д-р К. Дорніер (котрий побудував найбільший літак на світі DO-X). Слідуючим є д-р Отто Варбурґ з Берліна (специяліст в біо-хемії медичного факультету). За сим приходить Ф. Ф. Лукас з Бел Телефон компанії (на полі металюрґії). Слідуючим є Генрі Г. Клейтон з Кентон, Масс. (на полі метеорольоґії). А за сим слідує д-р В. Келер з Німеччини (на полі психольоґії), а при кінці ще д-р Ф. Ґ. Бжевет (специяліст наукових розслідів).

Світ так скоро тепер поступає вперед, що тепер тяжко сказати, хто і від чого є ґенієм, бо за два-три роки виринуть нові та ліпші сили і перекреслять сьогоднішні здобутки науки.

(Конець).

Кождий сотик, кождий даток
Нашій „Рідній Школі" в дар
Це майбутнього завдаток,
Це на ворога удар.

Рідна Школа — наша зброя,
Рідна Школа — це наш щит,
В Рідній Школі — міць героя,
Що неволю повалить.

Учитель після довшого викладу питається:

— Хто мені скаже, що це таке відповідальність?

Встає Моріц Шпінер і каже:

— Штанці мого брата мають лиш один ґузик і той ґузик поносить усю відповідальність.

ТАРЗАН І ДОРОГОЦІННОСТИ З МІСТА ОПАР.

(8)

На другий день післанець вернувся до Вепера й повідомив його, що лорд Ґрейсток помандрував на південний захід. З ним пішли 50 чорних з племени Вазірі. Всі вони узброєні списами і, як видно, пририхтовані до далекої подорожі. Вепер негайно вислав післанця з листом до Ахмата Зека. В цьому листі Вепер точно описав те, що сталося дотепер, і свій плян дальшого поступовання, щоб добути золото Ґрейстока.

—o—

В глибині джунґлів лорд Ґрейсток переодягнувся знову в свою шкіру з леопарда й узброївся ножем, луком і стрілами, списом і линвою. Перед дикунами знову зявився Тарзан, властник і цар джунґлів. Він уважав, що в такому вигляді ліпше й зручніше пробиратися через джунґлі. Знову, як у давні роки, Тарзан почув себе вільним, молодим і сильним. Він повів своїх Вазірів у глибину джунґлів, а його слідами пробирався Вепер.

—o—

Тепер Тарзан почував себе знову щасливим і вільним сином джунґлів. Йому вже давно тяжіло життя в цивілізованім світі. Йому здавалося, що він знаходивсь у величезній вязниці, де всі люди були невільниками, бо мали певні приписи життя, форми одежі й т. п. Колиб не його любов до дружини, то він не вертавсяб уже більше до цивілізації. Там він був завжди стомлений духово й ослаблений фізично, а тут, на лоні природи, Тарзан ожив знову.

Чим далі запускався Тарзан зі своїми Вазірами в глибину Африки, тим більше він чувся щасливим і задоволеним. Його оспалі мязи знову набрали сили, хід його був тепер легким і повернулася минула зручність. Він тепер на полюванню знову був таким зручним і метким, як колись у молодих літах. Вазірі також були задоволені зі свого царя і ватажка, а в джунглях вони почували себе дома й чулися щасливими.

—o—